

Шапталенко М. І., к.т.н., доцент;
Гріненко О. І., к.військ.н., доцент;
Кутовий О. П., к.т.н., с.н.с.;
Бутенко М. П.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Розроблення пропозицій до проектів законодавчих та нормативно-правових актів (внесення змін до діючих) щодо забезпечення Збройних Сил України озброєнням, військовою технікою, іншими матеріально-технічними засобами в особливий період

Резюме. У статті проведено аналіз діючої нормативно-правової бази України та змісту нової редакції Воєнної доктрини України. Визначено принципи забезпечення державою Збройних Сил України озброєнням та військовою технікою й іншими матеріально-технічними засобами.

Ключові слова: озброєння, військова техніка, збройні сили, принципи забезпечення Збройних Сил України.

Постановка проблеми. В умовах глобальних політичних і економічних перетворень у світі, появою нових рис сучасних воєнних конфліктів, радикальних змін у державі, суспільстві, Збройних Силах (ЗС) України вкрай актуальним постає питання задоволення потреб військ (сил) оборонним сектором національної економіки України озброєнням та військовою технікою (ОВТ) й іншими матеріально-технічними засобами (МТЗ). Це питання знайшло відображення в новій редакції Воєнної доктрини України, але не призвело до змін у правовому полі України, що і стало підставою для написання цієї статті.

Ступінь розробленості проблеми. В існуючих публікаціях [1, 2] наведено аналіз сучасних воєнних конфліктів, їх часові показники та особливості проведення. Нова редакція Воєнної доктрини України [3] теж акцентує увагу на цих питаннях.

Метою дослідження є формулювання пропозицій до нормативно-правових документів щодо забезпечення ЗС України ОВТ й іншими МТЗ в особливий період.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні основними законодавчими та нормативно-правовими актами з питань забезпечення ЗС України ОВТ й іншими МТЗ в особливий період є: закони України “Про

оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб”, “Про державне оборонне замовлення”.

Закон України “Про оборону України”. У мирний час підготовка держави до оборони включає:

заходи формування та реалізації воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави; створення сприятливих умов для мобілізаційного розгортання галузей оборонного сектору національної економіки тощо.

При цьому повноваження органів влади наведено у Табл. 1

Відповідно до *Закону України “Про Збройні Сили України”*:

Кабінет Міністрів України:

- організовує підготовку та реалізацію загальнодержавних програм розвитку ЗС України, ДОЗ на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб ЗС України, створення недоторканих та мобілізаційних запасів;

- забезпечує постачання ЗС України ОВТ, енергетичних, матеріально-технічних й інших ресурсів і майна, надає послуги та їх фінансування у визначених обсягах.

	ПОВНОВАЖЕННЯ
Кабінет Міністрів України	<p>Визначає потреби в оборонних витратах, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах.</p> <p>Організовує розроблення і виконання державних програм розвитку ЗС України, інших військових формувань (ІВФ) та розвитку ОВТ, інших програм (планів) з питань оборони.</p> <p>Здійснює заходи щодо формування, розміщення, фінансування та виконання державного оборонного замовлення (ДОЗ) на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг для потреб ЗС України, ІВФ.</p> <p>Здійснює заходи з мобілізаційної підготовки та мобілізації, створення державного матеріального резерву, резервного фонду грошових коштів, інших резервів для забезпечення потреб оборони держави.</p>
Міністерство оборони України	<p>Виступає Замовником із ДОЗ на розроблення, виробництво, постачання, ремонт, знищення та утилізацію ОВТ, військового майна і металобрухту, виконання робіт і надання послуг, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву ЗС України.</p> <p>Організовує накопичення ОВТ, інших матеріальних ресурсів у недоторканному запасі та мобілізаційному резерві.</p> <p>Здійснює в межах своєї компетенції військове і військово-технічне співробітництво з відповідними державними органами інших держав.</p> <p>Визначає потреби в особовому складі, ОВТ, матеріально-технічних, енергетичних, фінансових, інформаційних ресурсах, продовольстві, фондах та майні, необхідних для належного виконання завдань ЗС України та ІВФ, контролює повноту і якість їх отримання.</p> <p>Бере участь у розробленні мобілізаційного плану держави, контролює стан мобілізаційної підготовки державних органів.</p>
Інші органи виконавчої влади	<p>Беруть участь у формуванні та реалізації державних програм розвитку ЗС України та ІВФ, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, розвитку ОВТ, інших програм (планів) з питань оборони.</p> <p>Організують розроблення та виконання програм зі створення нових і модернізації наявних зразків ОВТ, військового майна, створення виробничих потужностей для їх випуску, набуття досвіду в сфері науки, техніки і технологій та впровадження його в виробництво оборонної продукції; забезпечують виконання ДОЗ.</p>

Міністерство оборони України всебічно забезпечує життєдіяльність ЗС України, їх функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність, постачання ОВТ, матеріальних, фінансових, інших ресурсів та майна.

Вимогами *Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”* встановлюється військово-транспортний обов’язок на особливий період - охоплюються центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, які забезпечують експлуатацію транспортних засобів, а також громадяни-власники транспортних засобів. [7]. Повноваження органів влади наведено у табл. 2.

Закон України “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб” визначає пріоритетні потреби держави в товарах, роботах і послугах, необхідних для розв’язання найважливіших соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення і підтримання на належному рівні державних матеріальних

резервів, реалізації державних і міждержавних цільових програм, забезпечення функціонування органів державної влади, що утримуються за рахунок Державного бюджету України.

Закон України “Про державне оборонне замовлення” є засобом державного регулювання у сфері наукового та матеріально-технічного забезпечення потреб оборони і національної безпеки України, який визначає порядок взаємодії міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, державних установ, організацій та суб’єктів підприємницької діяльності всіх форм власності під час його формування, розміщення і виконання.

Функціями Ради національної безпеки і оборони України відповідно до *Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України”* є координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

ПОВНОВАЖЕННЯ	
Кабінет Міністрів України	<p>Визначає і затверджує основні показники мобілізаційного плану національної економіки та мобілізаційні завдання (замовлення) центральним і місцевим органам виконавчої влади.</p> <p>Встановлює порядок розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, а також порядок їх відпускання в особливий період; створення, розвитку, утримання, передачі, ліквідації і реалізації мобілізаційних потужностей.</p> <p>Визначає порядок укладання договорів (контрактів) на виконання підприємствами, установами і організаціями мобілізаційних завдань (замовлень).</p> <p>Визначає і затверджує ліміти та норми відчуження транспортних засобів і техніки на період мобілізації та на воєнний час.</p>
Міністерство оборони України	<p>Організовує в мирний час накопичення в непорушному запасі та мобілізаційному резерві ЗС України ОВТ, інших МТЗ в особливий період.</p> <p>Забезпечує формування військово-технічної політики та пропозицій щодо мобілізаційних завдань (замовлень) на створення, виробництво та ремонт ОВТ, інших МТЗ.</p> <p>Здійснює контроль за станом мобілізаційної готовності в ЗС України та за підготовкою підприємств, установ і організацій до виконання мобілізаційних завдань (замовлень).</p> <p>Укладає в установленому порядку договори (контракти) на виконання мобілізаційних завдань (замовлень) з підприємствами, установами і організаціями.</p> <p>Подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо потреб ЗС України на особливий період.</p>
Інші органи виконавчої влади	<p>Визначають у відповідній сфері управління, галузі національної економіки можливості щодо задоволення потреб ЗС України.</p> <p>Здійснюють заходи щодо забезпечення виконання мобілізаційних планів, довготермінових і річних програм мобілізаційної підготовки у відповідній сфері управління та галузі національної економіки.</p> <p>Доводять (встановлюють) мобілізаційні завдання (замовлення) до підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління.</p>

Наведений перелік законодавчих актів, що визначають правове поле щодо забезпечення ЗС України ОВТ, іншими МТЗ можна збільшувати за рахунок документів подвійного призначення. Так, наприклад, застосовується Закон України “Про державні цільові програми”.

Нажаль, у правовому полі мають місто різне тлумачення певних державних заходів. Наприклад, Закон України “Про організацію оборонного планування” визначає, що “...довгострокові плани (державні програми) у сфері оборони складаються строком на 12 років, середньострокові плани (державні програми) у сфері оборони складаються строком на 6 років”.

У свою чергу Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” тлумачить, що “...прогнози розвитку галузей економіки на середньостроковий період розробляються на 5 років...”. Довгострокове планування взагалі не передбачене.

Це більш ніж важливо під час замовлення, розроблення та підготовки до серійного виробництва ОВТ. Виходячи з досвіду, цикл виробництва ОВТ від підготовки тактико-технічного завдання, проведення науково-дослідної та дослідно-конструкторської робіт, підготовки дослідного

зразка для підприємницьких випробувань, державних випробувань, підготовки серійного виробництва по технологічно складним зразкам триває 10-15 років.

Існує думка, що Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки і торгівлі України не в змозі з високим ступенем вірогідності спрогнозувати надходження коштів до державного бюджету більше ніж на 5 років. На погляд авторів, замовлення і підготовка до постачання у війська нових зразків ОВТ та фінансування зазначених заходів – різні речі. Прийняття політичного рішення щодо виробництва зразка ОВТ вітчизняною промисловістю за замкнутим циклом або, тим більше, в кооперації, накладає жорстку відповідальність – річними бюджетами це має бути завжди профінансовано.

На думку авторів ситуацію можна поліпшити, якщо передбачити внесення певних доповнень та змін у деякі правові акти:

1. У Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” внести доповнення, що державні програми у сфері оборони та національної безпеки розробляються: довгострокові – строком на 12 років, середньострокові – строком на 6 років”.

2. Деякі закони дублюють функції та повноваження різних органів державного управління, що вкрай ускладнює посадовцям професійну підготовку та керівництво законодавством під час виконання службових обов'язків. Пропонується внести зміни до Кодексу з питань оборони держави. *Кодекс з питань оборони держави* повинен мати дві частини:

нормативно-правове поле мирного часу;
нормативно-правове поле особливого періоду або надзвичайного часу.

У якості розділів, як варіант, повинні бути:

обов'язки та повноваження органів влади у сфері оборони і національної безпеки;

обов'язки та повноваження громадянина у сфері оборони і національної безпеки;

концептуальні питання забезпечення національної оборони та безпеки в цілому;

правове поле будівництва та реформування військових формувань;

правове поле функціонування та розвитку оборонного сектору національної економіки;

правове поле функціонування та розвитку системи науково-дослідних та дослідно-конструкторських структур, експериментального виробництва оборонного сектору національної економіки;

правове поле підготовки, функціонування та розвитку національної економіки в особливий період та надзвичайний час;

правове поле участі держави в міжнародній миротворчій діяльності, співробітництва у військовій і військово-технічній сфері;

правове поле вирішення соціальних питань у сфері оборони і національної безпеки в цілому.

Наведене обумовлене пов'язаністю цих питань між собою.

3. На погляд авторів, **Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України”** недостатньо чітко визначає права та обов'язки цього потужного політичного органу щодо забезпечення ЗС України ОВТ, іншими МТЗ в особливий період.

Пропонується доповнити *Статтю 4* “Компетенція Ради національної безпеки і оборони України” наступними положеннями:

визначати вірогідних союзників, тих, хто може надати політичну, воєнну, матеріально-технічну підтримку, ступені узгодженості та координації з ними воєнно-політичних, воєнно-стратегічних дій і воєнно-

економічної (воєнно-технічної) політики в мирний час і у випадку війни;

встановлювати порядок задоволення потреб в ОВТ та МТЗ за рахунок ресурсів, накопичених у мирний час, що будуть вироблені в особливий період або за змішаним варіантом;

приймати рішення зі створення потужностей, щодо виготовлення певної номенклатури ОВТ за замкненим циклом;

готувати воєнно-політичні директиви Президента України щодо проведення державного оборонного планування;

приймати рішення щодо створення інституту генеральних конструкторів, конструкторських бюро за профілем діяльності, дослідних виробництв;

пропонувати яке ОВТ, ракети, боєприпаси, складні вузли і агрегати, елементну базу для електроніки та автоматики, ліки та засоби гігієни тощо держава буде виробляти за замкнутим циклом, яке в кооперації і з ким, яке буде закуповуватися, в кого і в якій кількості;

приймати рішення, які критичні технології, зразки ОВТ необхідно придбати за офсетними схемами, яка номенклатура озброєнь буде братися в лізинг;

визначати порядок збереження і розвиток високотехнологічного експортного потенціалу підприємств оборонного сектору національної економіки в межах визначеного воєнно-технічного міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України від 06.12.91 № 1932-ХІІ “Про оборону України”.
2. Закон України від 06.04.00 № 1647-ІІІ “Про правовий режим воєнного стану”.
3. Закон України від 06.12.91 № 1934-ХІІ “Про Збройні Сили України”.
4. Закон України від 02.11.93 № 3544-ХІІ “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”.
5. Закон України від 22.12.95 № 493/95-ВР “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб”.
6. Закон України від 03.03.99 № 464-ХІV “Про державне оборонне замовлення”.
7. Методические основы системных исследований и решения проблем технического оснащения вооружённых сил государства” К.: монографія, Видавничий дім “Стілос”, 2016 року, книга 1, С. 349-363, 584-620.
8. Методические основы системных исследований и решения проблем технического оснащения вооружённых сил государства” К.: монографія, Видавничий дім “Стілос”, 2016 року, книга 2, С. 417-470.

Шапталенко Н. И., к.т.н., доцент;
Гриненко А. И., к.воен.н., доцент;
Кутовой О. П., к.т.н., с.н.с.;
Бутенко Н. Ф.

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Разработка предложений к проектам законов и нормативно-правовых актов (внесение изменений в действующие) по обеспечению Вооружённых Сил Украины вооружением, военной техникой, другими материально-техническими средствами в особый период

Резюме. В статье проведен анализ действующей нормативно-правовой базы и содержания новой редакции Военной доктрины Украины. Определены принципы обеспечения государством Вооружённых Сил Украины вооружением, военной техникой, другими материально-техническими средствами.

Ключевые слова: вооружение, военная техника, Вооружённые Силы, принципы обеспечения Вооружённых Сил.

N. Shaptalenko, Ph.D;
A. Grinenko, Ph.D;
O. Kutoviy, Ph.D;
N. Butenko

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovsky, Kyiv

Development of suggestions to the projects of laws and normatively-legal acts (making alteration in operating) about providing of Military Powers of Ukraine by an armament, military technique, other material and technical facilities in a special period

Resume. In the article is analysed the existing normative-legal base of Ukraine and the content of the new edition of new release of military doctrine of Ukraine. Defines the principles of providing state of the Armed Forces of Ukraine weapons and military equipment, and other material and technical facilities.

Keywords: armament, military technique, armed forces, the principles of ensuring.